

Tapsundersøkelser:

Tapsårsaker hos lam på beite i Ørpen-Redalen, 2007 og 2008

Inger Hansen, Bioforsk Nord Tjøtta
E-post: inger.hansen@bioforsk.no

Tapsundersøkelser på lam ved hjelp av mortalitetssendere ("dødsvarslere") har blitt gjennomført en rekke steder i landet de senere år. Disse har gitt god kunnskap om årsakene til og tidspunktene for lammetap i de ulike forsøksområdene de spesifikke år. Denne undersøkelsen kartlegger dødsårsakene blant lam i Ørpen-Redalen beiteområde i Krødsherad kommune gjennom beitesesongene 2007 og 2008.

Bakgrunn

I Ørpen-Redalen i Krødsherad kommune har lammetapene på beite ligget på godt over 20 % siden 2002. Kun et fåtall av kadavrene ble funnet og man visste lite om dødsårsakene og fordelingen av disse. Tapskartleggingen ble foretatt i tre besetninger gjennom de to påfølgende beitesesongene 2007 og 2008. Målet med undersøkelsen var å dokumentere årsakene, tidspunkter og åsteder for lammetap ved bruk av dødsvarslere.

Metoder

I 2007 og 2008 ble hhv. 182 og 177 lam instrumenterte med dødsvarslere før de ble sluppet på utmarksbeite. I snitt ble 84 % av alle lam i forsøksbesetningene instrumenterte. Beitet var et 70 km² stort, til dels tett skogsbeite med bratte åssider, skrenter og kløfter i flere retninger.

Dødsvarslerne begynner å sende signaler dersom de har ligget i ro i 2-3 timer. Et lam som har ligget urørlig så lenge er høyst sannsynlig dødt. Det ble peilet daglig i beiteområdet fra utslipp i begynnelsen av juni og frem til midten av september (fig 1).

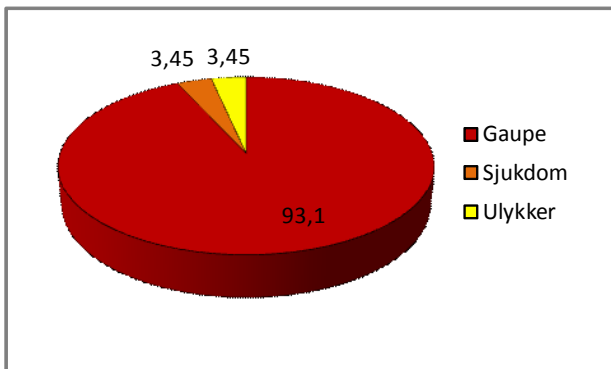
Kadaverfunn ble undersøkt av rovviltkontakt fra Statens naturoppsyn (SNO). I denne undersøkelsen var peileansvarlig også engasjert som rovviltkontakt i SNO. Dersom rovviltskade ikke kunne dokumenteres/antas og man heller ikke hadde med en åpenbar ulykke å gjøre, ble kadaveret sendt til Veterinærinstituttet i Oslo for obduksjon. Diverse besetningsdata, samt lammevekter ved fødsel, slipp og etter høstsanking ble registrert i 2007 for eventuelt å kunne relatere tapene på beite til driftsmessige forhold.

Tapsårsaker

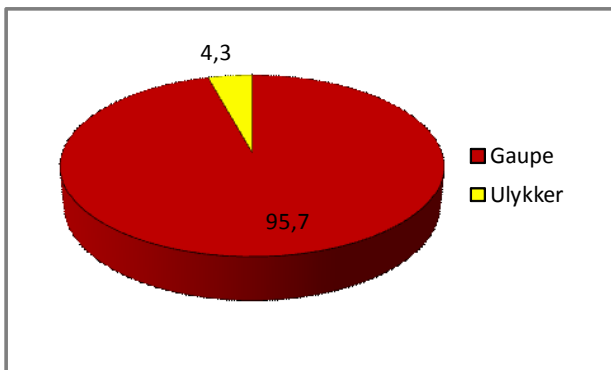
I 2007 omkom 34 av de radiomerkede lammene på beite (18,7%). Fem av disse hadde ukjent dødsårsak. Blant de 29 omkomne "radiolammene" med kjent dødsårsak ble 27 lam (93,1 %, fig. 2) antatt eller dokumentert tatt av gaupe, mens ett døde av sjukdom (lungebetennelse, 3,45 %) og ett omkom i ulykke (drukning, 3,45 %). Fire lam hadde en mer sammensatt diagnose med bl.a. lungebetennelse, men gaupa forårsaket den endelige død for alle. Beitesesongen 2008 omkom 25 radiolam (14,1 %), hvorav to hadde ukjent tapsårsak. Av de 23 lammene med kjent dødsårsak ble 22 lam (95,7 %,

Figur 1. Peiling etter døde lam. Foto: Inger Hansen.

Figur 2. Dødsårsaker hos radiolam, 2007 (N=29).

Figur 3. Dødsårsaker hos radiolam, 2008 (N=23).

Figur 4. SNO dokumenterer et gaupedrept lam. Foto: Inger Hansen.

fig. 3) dokumentert gaupedrepte og ett omkom i ulykke (påkørsel, 4,3 %).

I snitt over de to forsøksårene ble det dermed dokumentert at gaupa tok 94,2 % av alle instrumenterte lam med kjent dødsårsak i dette studieområdet (fig. 4). Den lave andelen sjukdom og ulykker som er dokumentert i forsøksbesetningene bør gi grunnlag for å vurdere om tallene Fylkesmannen opererer med som "normaltap" bør revideres i enkelte områder.

Åsteder og tidspunkter for tap

Hovedtyngden av de gaupedrepte lammene i 2007 ble funnet rundt Haugan-Ørpen og det var besetning 1 som hadde prosentvis flest gaupedrepte dette året. I 2008 ble halvparten av kadavrene lokalisert i Redalen og resten i området Haugan-Ørpen, mens det var besetning 3 som hadde det prosentvis høyeste lammetapet. Gaupa tok lam gjennom hele beitesesongen, fra slutten av mai til slutten av august begge år. Til forskjell fra 2007, hvor gaupa predaterte lam jevnt gjennom hele sommeren,

avtok tapene til gaupe utover i beitesesongen 2008.

Besetningsrelaterte faktorer

Det var minimale tap til sjukdom. Likevel er det verd å merke seg at lam som overlevde beitesesongen var tyngre ved fødsel og hadde bedre tilvekst fra fødsel til slipp enn lam som omkom på beite. De lammene gaupa tok var i snitt 714 g lettere ved fødsel enn lam som overlevde.

Vanskelig å finne kadaver

Tapsundersøkelser ved hjelp av mortalitetssendere har dokumentert hvor vanskelig det er å finne sauekadavre i utmarka. Kun ett av de 25 gjenfundne kadavrene i 2008 kunne vært funnet uten hjelp av mortalitetssender. Bruk av dødsvarslere er per i dag eneste mulighet for å dokumentere dødsårsak tidsnok. Vi har imidlertid høye forventninger til at ny teknologi skal kunne gi oss ennå bedre utstyr i framtida.

Figur 5. Vokterhunden Essyl. Foto: Inger Hansen.

Vokterhund som forebyggende tiltak

I 2007 ble åtte gaupedrepte lam funnet i eller rett utenfor havnehagen til besetning 1. Beitesesongen 2008 ble det benyttet en vokterhund (pyreneerhund, fig. 5) som forebyggende tiltak i denne besetningen. Hunden ble brukt til å vokte sauene i havnehagen vår og høst, samt på patruljering (løs) i utmarka sammen med hundefører gjennom beitesesongen for øvrig.

Ingen lam ble gaupedrept på det inngjerdete beitet i 2008, men patruljering i utmarka hadde liten tapsforebyggende effekt. Omsøkte tap og erstatninger grunnet gaupe gikk imidlertid tilbake i hele Buskerud i 2008, vesentlig pga. større uttak under kvotejakta enn tidligere år. Det er derfor vanskelig å vurdere den forebyggende effekten av vokterhunden alene, men tiltaket har godt potensial fordi hunden var ung og til dels uerfaren og fordi patruljeringen i utmarka kan intensiveres ytterligere.

Konklusjon

Tapskartlegging ved bruk av dødsvarslere på lam i tre besetninger i Ørpen-Redalen beiteområde i 2007 og 2008 viste at gaupe var hovedårsak til de høge lammetapene begge år. I snitt over de to forsøksårene tok gaupa 94,2 % av alle instrumenterte lam som omkom på beite, mens andelen som døde av sykdom og ulykker utgjorde bare 5,8 %.

Norsk viltskadesenter Bioforsk Nord Tjøtta 8860 TJØTTA

Tlf.: 92 69 64 17
E-post: tjotta@bioforsk.no

www.viltskadesenter.no

Litteratur

- Hansen, I. 2007. Tapsårsaker hos lam i Ørpen-Redalen beiteområde, Krødsherad 2007. Bioforsk Rapport 2 (165), 1-28.
- Hansen, I. 2009. Tapsårsaker hos lam på beite i Ørpen-Redalen, 2007 og 2008. Bioforsk Rapport 4 (19), 1-21.

BIOFORSK TEMA
vol 4 nr 8
ISBN: 978-82-17-00543-8
ISSN 0809-8654

Fagredaktør:
Inger Hansen
Ansvarleg redaktør:
Forskningsdirektør Nils Vagstad
Foto: Inger Hansen

www.bioforsk.no